यम्। तस्माद्दीक्षेति सा प्रोक्ता मुनिभिस्तन्त्रवेदिभिः। दीयते ज्ञानसंभारः क्षालनात् पापसन्ततेः। ततो दीक्षेति सा प्रोक्ता मुनिभिस्तन्त्रवेदिभिः"। सर्वाश्रमेषु दीक्षाया आवश्यकत्वम् तथा च "दीक्षामूलं जपं सर्वं दीक्षामूलं परन्तपः। दीक्षामाश्रित्य निवसेत् यत्र कुत्राश्रमे वसन्"। शूद्रस्य निषेधमाह तन्त्रान्तरे "प्रणवाद्यं न दातव्यं मन्त्रं शूद्राय सर्वथा। आत्ममन्त्रं गुरोर्मन्त्रं मन्त्रराजपसंज्ञकम्। स्वाहाप्रणवसंयुक्तं शूद्रे मन्त्रं ददद्द्विजः। शूद्रो निरयमाप्नोति ब्राह्मणो यात्यधोगतिम्"। नृसिंहतापनीये "सावित्रीं प्रणवं यजुर्लक्ष्मीं नतो शूद्रो यद्विजानीयात् स मृतोऽधोगच्छति"। लक्ष्मीं लक्ष्मीमन्त्रम्। विशेषमाह वाराहीतन्त्रे "गोपालस्य मनुर्देयो महेशस्यापि पादजे। तत् पत्न्याश्चापि सूर्यस्य गणेशस्य मनुस्तथा"।

अदीक्षितस्य निन्दामाह तन्त्रसारे

"अदीक्षिताये कुर्वन्ति जपपूजादिकाः क्रियाः। न भवन्ति प्रिये तेषां शिलायामुप्तबीजवत्। देवि! दीक्षाविहीनस्य न सिद्धिर्न च सद्गतिः। तस्मात् सर्वप्रयत्नेन गुरुणा दीक्षितो भवेत्। अदीक्षितोऽपि मरणे रौरवं नरकं व्रजेत्। तस्माद्दीक्षां प्रयत्नेन सदा कुर्याच्च तान्त्रिकात्। कल्पे दृष्ट्वा तु मन्त्रं वै यो गृह्णाति नराधमः। मन्त्रान्तर सहस्रेषु निष्कृतिर्नैव जायते। नादीक्षितस्य कार्यं स्यात् तपोभिर्नियमव्रतैः। न तीर्थगमनेनापि. न च शारीरयन्त्रणैः"। अतः सद्गुरोराहितदीक्षः सर्वकर्माणि साधयेत्। गोविन्दवृन्दावने "अदीक्षितस्य मरणे प्रेतत्वं न विमुञ्चति"। नवरत्नेश्वरः "सर्वासामपि दीक्षाणां मुक्तिः फलमखण्डितम्। अविरोधाद्भवन्त्येव प्रासङ्गिक्यस्तु भूरयः"। दीक्षा कास्या च यथा कुलार्णवे "उपपातकलक्षाणि महापातककोटयः। क्षणाद्दहति देवेशि! दीक्षा हि विधिना कृता। दीक्षाह्यागमोक्तागमपदार्थमाह गामले "आगतः शिवमुखेभ्यो गतश्च गिरिजानने। मग्नस्तस्या हृदम्भोजे तस्मादागम उच्यते। आगमोक्तविधानेन कलौ देवान् यजेत् सुधीः। न हि देवाः प्रसीदन्ति कलौ चान्यविधानतः। पञ्चवर्णैर्भवेद्दीक्षा ह्यागमोक्तैः शृणु प्रिये!। यां कृत्वा कलिकाले च सर्वाभीष्टं नभेश्वरः" तन्त्रसा०

दीक्षाप्रकारश्च कलावतीशब्दे १७६२ पृ० दृश्यः

अन्यत्र च दीक्षाशब्दव्युत्पत्त्यादिकसङ्गं यथा

रुद्रजामले "ददाति शिवतादात्म्यं क्षिणोति च मलत्रयम्। अतो दीक्षेति संप्रोक्ता दीक्षातन्त्रार्थवेदिभिः"। लघुकल्पसूत्रे च "दीयते परमं ज्ञानं क्षीयते पापपद्धतिः। तेन दीक्षोच्यते तन्त्रे स्वागमार्थप्रभावतः"। योगिनीतन्त्रे तृतीयभागे षष्ठपटलेऽपि "दीयते ज्ञानमत्यर्थं क्षीयते पाशबन्धनम्। अतो दीक्षेति देवेशि! कथिता तत्त्वचिन्तकैः। मनसा कर्मणा वाचा यत् पापं समुपार्जितम्। तेषां विश्लेषकरणी परमज्ञानदा यतः। तस्माद्दीक्षेति लोकेऽस्मिन् गीयते शास्त्रवेदकैः। विज्ञानफलदा सैव द्वितीया लयकारिणी। तृतीया मुक्तिदा चैव तस्माद्दीक्षेति गीयते"। विश्वसारतन्त्रे द्वितीयपटले च "अथ दीक्षां प्रवक्ष्यामि शृणुष्व कमलानने!। यस्य विज्ञानमात्रेण देवत्वं लभते नरः। दिव्यज्ञानं यतो दद्यात् कुर्यात्पापक्षयं यतः। तस्माद्दीक्षेति सा प्रोक्ता सर्वतन्त्रस्य सम्मता"। अथ दीक्षामाहात्म्यम् रुद्रजामले पूर्वखण्डे तृतीयपटले "देवि! दीक्षाविहीनस्य न सिद्धिर्न च सद्गतिः। तस्मात् सर्वप्रयत्नेन गुरुणा दीक्षितो भवेत्। अदीक्षितोऽपि मरणे रौरवं नरकं व्रजेत्। तस्माद्दीक्षां प्रयत्नेन सदा कुर्याच्च तान्त्रिकीम्" पञ्चदशपटले "अदीक्षिता ये कुर्वन्ति जपपूजादिकाः क्रियाः। न भवन्ति प्रिये! तेषां शिलायामुप्तबीजवत्" कल्पसूत्रटीकाधृतकुलार्णवतन्त्रे "रसेन्द्रेण यथा विड्मयः सुवर्णतां व्रजेत्। दीक्षाविद्धस्तथात्मा शिवत्वं लभते प्रिये! दीक्षाग्निदग्धकर्मांशो पाशाद्विच्छिन्नबन्धनः। गतस्तस्य कर्मबन्धो निर्जीवश्च शिवो भवेत्। गतं शूद्रस्य शूद्रत्वं विप्रस्यापि च विप्रता। दीक्षासंस्कारसंभिन्ने जातिभेदो न विद्यते। शिवलिङ्गे शिलाबुद्धिं कुर्वन् यत् पापमाप्नुयात्। दीक्षितस्यापि पूर्वत्वं स्मरन् तत् पापमाप्नुयात्। दार्वश्मलौहस्थूलजातिलिङ्गं प्रतिष्ठितम्। यथोच्यते तथा शूद्राः सर्वे वर्णाश्च दीक्षिताः। येन पूजितमात्रेण चाब्रह्मभुवनान्नरः। पूजितं तेन सर्वं स्याद्दीक्षितेन न संशयः। नादीक्षितस्य कार्यं स्यात्तपोभिर्नियमव्रतैः। न तीर्थगमनेनापि न च शारीरयन्त्रणैः" पञ्चमखण्डे षष्ठोल्लासेऽपि "गवां सर्पिः शरीरस्थं न करोत्यात्मपोषणम्। स्वकर्म चरितं दत्त पुनस्तामेव पोषयेत्। एवं सर्वशरीरस्थं सर्पिर्वत् परमेश्वरी। विना चोपासनाद्देवि! न ददाति फलं नृणाम"। पुरश्चरणरसोल्लासे प्रथमपटले "न च दीक्षा-